

Heerlijke rechten

De ambachtsheerlijkheid Melis- en Mariekerke

Inleiding

Bij mijn eerste optreden als suppoost tijdens de zomeropenstelling van de Odulphuskerk in Meliskerke, een aantal jaren geleden, merkte ik twee keer de naam De Bruyn op in de kerk: één keer als inscriptie bij de doopvont aan de kansel en één keer bij de ambachtsherenbank in de folder van de kerk.

Dat was voor mij het startpunt voor een onderzoek naar de ambachtsheren en de ambachtsheerlijkheid Melis- en Mariekerke. Dit onderzoek bracht mij – toen nog zonder enige kennis van oude handschriften en zonder ervaring met archiefonderzoek – in aanraking met oude archieven, charters, archiefinventarissen en met interessante websites op internet.

De heerlijkheid Melis- en Mariekerke heeft een lange geschiedenis. Belangrijke personen en families maken deel uit van die geschiedenis: Van Borssele van Brigdamme, Anna van Bourgondië, De Vriese, Tulleken en De Bruyn.

Vóór 1650 waren het vooral de leenheer, de adel, het huwelijk en het erfrecht die bepaalden wie eigenaar van een heerlijkheid kon worden. Daarna werd de ambachtsheerlijkheid 'koopwaar' voor de bestuurselite en voor rijke handelsfamilies. Het bezit van een heerlijkheid met de bijbehorende rechten en lusthoven was in de

De ambachten Meliskerke en Mariekerke op de kaart van Walcheren door de Hattinga's, ca. 1750. (Zeeuws Archief, Atlas Hattinga, nr. 14)

achttiende en negentiende eeuw een blijk van welstand, en het gaf status. Door het verhandelen van het gebied, de buitenplaatsen en de ambachtsheerlijke rechten ging de band met een leenheer of abdij verloren.

Ambachtsheerlijkheid, ambachtsheerlijke rechten en plichten

De constructie van de ambachtsheerlijkheid als gebied en de ambachtsheren als lokale machthebbers was afkomstig uit het leenstelsel. Dit stelsel dateert uit de Franse tijd, die in Zeeland begon toen Pipijn II tussen 688 en 695 de kustgebieden veroverde.¹

De Franse koning schonk grote delen van zijn bezittingen op Walcheren aan de abdij van Sint Baaf in Gent en aan de abdij van Echternach. Walcheren was in 972 een van de belangrijke onderdelen van het huwelijksgeschenk van Otto II, hertog van Saksen en keizer van het Heilige Roomse Rijk, aan zijn echtgenote Theophanu.²

De goederen van de abdijen werden grotendeels in leen uitgegeven. De leenmannen van de Sint Baafsabdij waren in de negende eeuw mannen van hoog aanzien, voornamelijk afkomstig uit het leger van de koning, en ze waren vaak van adel. Zij kregen het gebied gedurende een bepaalde tijd in bruikleen. Als tegenprestatie waren ze verplicht de koning bij te staan in tijd

van oorlog. De leenmannen hadden dus een leenverhouding met de koning én met de abdij.

Door de fysieke afwezigheid van de Franse koning in Zeeland, konden zijn leenmannen veel zelfstandiger en onafhankelijker optreden, en met meer macht, dan in de aangrenzende gebieden Holland en Vlaanderen. Deze macht gold zowel op politiek en bestuurlijk terrein als op waterstaatkundig en kerkelijk gebied.³

De grafelijke lenen waren er in drie vormen:

- de tienden: bijna alle geschonken aan de Utrechtse Sint-Paulusabdij en de Middelburgse Onze-Lieve-Vrouweabdij. Zij gaven deze tienden als een soort erfelijke pacht uit aan derden.
- het leen: stukken land die van de graaf in leen werden gehouden, leenlanden genoemd.
- het ambachtsleen: een administratieve functie betreffende de lagere rechtsmacht in een gebied.⁴

Het gebied waarbinnen de ambachtsheer zijn rechtsmacht uitoefende, noemde men de ambachtsheerlijkheid. Daarbij sloeg 'heerlijkheid' op de zogenaamde 'heerlijke rechten' die bij het ambacht hoorden. Tot deze rechten behoorden onder andere het muntrecht, het visrecht, het jachtrecht, het maalrecht, het recht om belasting te innen en het recht ambtenaren zoals de baljuw of de schout te benoemen.

Van groot belang was ook het collatierecht: het recht om een pastoor voor te dragen voor de parochie binnen zijn ambachtsgebied.⁵ De bisschop gaf hieraan meestal gehoor.

Tegenover deze rechten stonden slechts enkele plichten. Een belangrijke plicht van de ambachtsheer was het innen van het

Het wapen van Meliskerke. Detail van het titelblad met wapens van de heerlijkheden in het rechtsgebied van Middelburg, ca. 1800. (Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap, Ze-

landia Illustrata deel III, nr. 593)

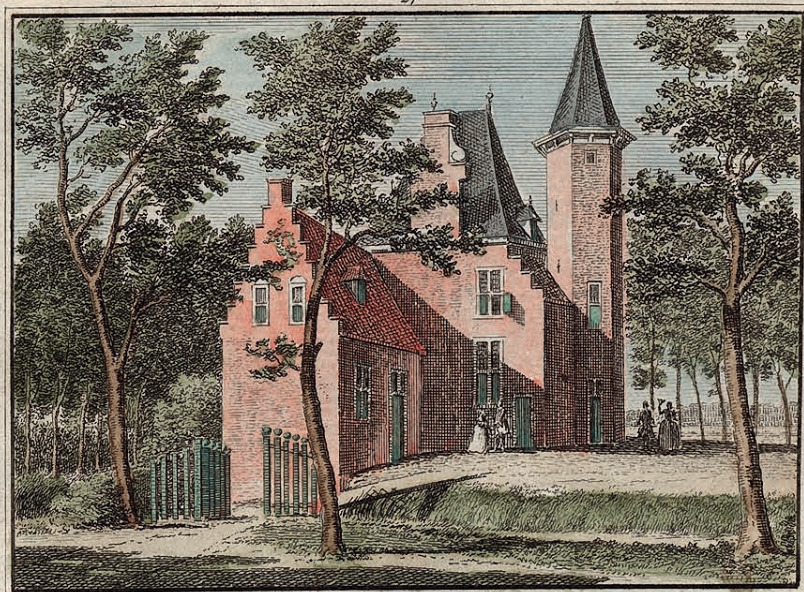
grafelijke schot en de afdracht hiervan aan de landsheer. Deze grondbelasting moest opgebracht worden door de pachters en andere grondbezitters binnen het ambachtsleen en afgedragen aan de grafelijke rentmeester. Het betaalde schot werd bijgehouden op zogenaamde steenrollen – oorspronkelijk een rol perkament – waarop het betaalde bedrag én de grootte van het grondgebied waarover betaald was, werden aangegeven. Het grondgebied werd aangegeven in een oude oppervlaktemaat: het gemet, verdeeld in 300 roeden, wat overeenkomt met ongeveer 0,39 ha. De afdracht kon gebeuren “bi den brede”, dat wil zeggen over het gehele grondgebied, maar vond meestal plaats “steen-

De ambachtsherenbank in de Odulphuskerk te Meliskerke. (foto Rob de Groot)

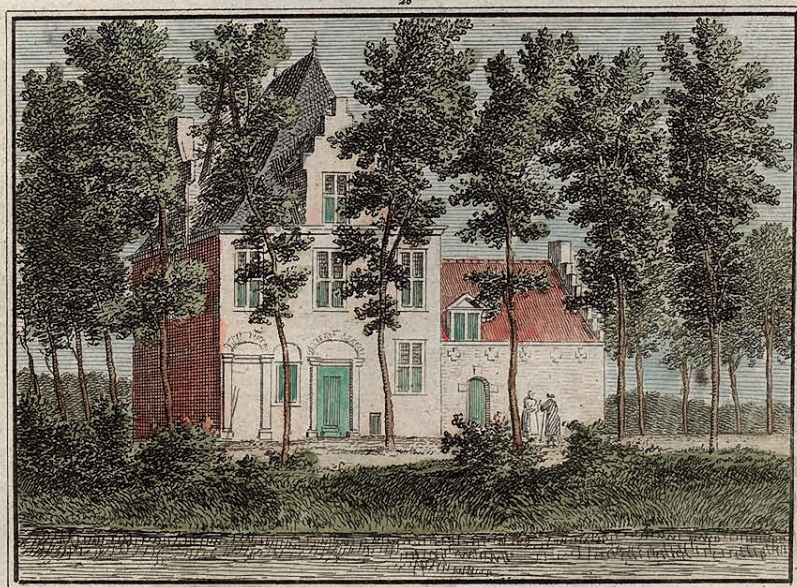
schietens”, over een veel kleiner grondgebied. Het verschil in opbrengst – dat kon oplopen tot een vijfde van het totaal – was inkomen voor de ambachtsheer zelf.⁶

Een tweede plicht betrof het waterbeheer. In de dertiende eeuw bestond Walcheren uit kerkparochies, ambachten en wateringen. Een watering bestond uit meerdere ambachten, en een ambachtsgebied viel meestal samen met het gebied van een parochie.⁷

De ambachtsheer had de plicht te controleren of alle dijken, watergangen en wegen in goede staat waren. Dit toezicht is in de

Het HUIS te MELISKERKE, 1745.

C.P.d.

Het HUIS te MELISKERKE van de andere zyde, 1745.

J.S.f.

Twee gezichten op het huis te Meliskerke, van diverse zijden. Getekend door Hendrik Spilman en Cornelis Pronk, 1745. Kopergravure. (coll. Rob de Groot)

GOEDGEKEURD

keur van Floris de Voogd uit 1256 en die van Floris V uit 1290 in handen gelegd van de ambachtsheren.⁸

Op Walcheren bestonden er in de Middeleeuwen vijf wateringën. Het waren: Vijf Ambachten, eerste vermelding in 1273 (de parochies van Oostkapelle, Westkapelle, Grijskerke, Domburg en Meliskerke); Oostwatering (onder andere Gapinge, Schellach, Zanddijk, een derde van Brigdamme); Heyensluis (onder andere Kleverskerke, Hoogelande en Poppendamme); Westwatering (met onder andere Bigekerke en Koudekerke) en Zuidwatering, met onder andere Welsing, Oost-Souburg en Ritthem.⁹

Na de Franse inval van 1795 werden de heerlijkheden in de Nederlanden opgeheven. Ze werden afgeschaft door de Bataafse Staatsregeling van 1798. Enkele heerlijke rechten als het jachtrecht en het visrecht werden na de Franse periode hersteld als zakelijk recht. Het overgrote deel van die rechten, met name de bevoegdheid om plaatselijke bestuurders (mee) aan te duiden, verdween met de Grondwetsherziening van 1848. De meeste bestuurlijke functies gingen over op de gemeente en werden geregeld met de nieuwe gemeentewet. De rechtspraak was al in de Franse tijd, in 1811, onttrokken aan de lokale ambachten.

De ambachtsheerlijkheid

Meliskerke en Mariekerke behoren sinds de gemeentelijke herindeling van 1997 tot de gemeente Veere. Van 1816 tot 1966 vormden de dorpen samen één gemeente. In 1966 werd Meliskerke als gemeente opgeheven en vormde tot 1997 samen met de dorpen Aagtekerke en Grijskerke en de gehuchten Buttinge, Klein Mariekerke,

Poppendamme en de buurtschap Molembaix de gemeente Mariekerke.¹⁰

Meliskerke was van oudsher een dochterparochie van de kerk van Westkapelle. De parochie bestond al vóór 1235, getuige bijvoorbeeld een oorkonde van de bisschop van Utrecht uit 1235, waarin de naam Meliskerke voorkomt en een verwijzing naar Hugerkerke, zoals Meliskerke voordien heette. De parochiekerk was gewijd aan Sint Odulphus, die in de Heiligenboeken nauwelijks voorkomt. Mogelijk geboren rond 775 bij Oirschot, werd Odulphus omstreeks 806 priester en door de toenmalige bisschop van Utrecht, de heilige Fredericus, als missionaris naar Friesland gestuurd. Hij stierf in Utrecht rond 865.¹¹ De parochie is mogelijk gesticht door Hugo, Bodini filius, anno 1230 lid van een oud geslacht Van Meliskerke. In de dertiende eeuw werd Meliskerke ook Hugen Boidesambacht genoemd. Dit geslacht kan verwant zijn geweest met het geslacht Van Borssele van Brigdamme. Het stamslot van het geslacht Van Meliskerke zou het Hof Meliskerke kunnen zijn, met als eerste bewoner Simon van Melouds- of Meliskercke. Het huis te Meliskerke moet gesloopt zijn vóór 1780. Op de plaats van het huis zou in 1780 een woning – eerst in hout en later van steen – gebouwd zijn, die in 1992 gesloopt is. In de gesloopte woning zijn namelijk deuren gevonden uit de vijftiende en zestiende eeuw, die afkomstig zouden kunnen zijn uit het Huis te Meliskerke.¹²

Mariekerke was een dochterparochie van de kerk in Oostkapelle, gewijd aan de heilige Maria, en werd het eerst vermeld in een charter van 1247. De kerk werd gebouwd in 1189, gelijk met de kerk van Hoogelande, en is afgebroken tussen 1700 en 1800.¹³

De ambachtsheren

Wie waren nu de ambachtsheren van Melis- en Mariekerke en wat was hun positie en invloed op Walcheren en in Zeeland? Vóór 1400 zijn er slechts vage vermeldingen over stukken ambacht die door graaf of bisschop in leen zijn gegeven aan onder andere de abt van Middelburg.

Ná 1400 is er meer duidelijkheid. Grote delen van de heerlijkheid waren toen in het bezit van de familie Van Borssele van Brigdamme. In de zeventiende eeuw kwamen ze via de familie De Vriese in het bezit van de Brabantse familie Bernagien, waarna in 1764 de uit Arnhem afkomstige familie Tulleken de zeggenschap over de ambachtshierlijke rechten kreeg. In 1793 kwam de heerlijkheid definitief in het bezit van de van oorsprong Oost-Friese familie De Bruyn. De vijftiende eeuw is de periode van de familie Van Borssele van Brigdamme, destijds een van de belangrijkste adellijke families, afkomstig van het toenmalige eiland Borssele. In het westen van dit eiland stond het stamslot van de familie, het slot Troye.

Ze beschikte over grote leengebieden en over grote politieke macht en invloed. Drie vertegenwoordigers van de familie werden tot stadhouder van Holland benoemd. De familie Van Borssele bestond uit verschillende takken: de heren van Veere, van Brigdamme, van Souburg, en van Sint Maartensdijk. Door huwelijken, onder andere met gravin Jacoba van Beieren, Anna van Bourgondië en een Schotse koningsdochter, werd hun invloed en aanzien ver-groot.¹⁴

Ambachtsheren van Melis- en Mariekerke zou Claes II van Borssele, heer van Brigdamme († 1412) kunnen zijn geweest, want hij bezat onder andere goederen in

Grijpskerke, Koudekerke, Sint Mariekerke en Meliskerke. Ook bezat hij een huis te Meliskerke, gekocht in 1382. Hij was rentmeester van Zeeland Beoosten Schelde en Bewesten Schelde.¹⁵

Over Adriaen van Borssele, heer van Brigdamme en Duveland (1417-1468), kleinzoon van Claes II en ambachtsheren van

Wapens afgebeeld op de bladen 'De wapens van de edele en aanzienlijke geslachten in Zeeland', gevoegd bij 'Beschrijving van den Zeeland-schen adel', opgenomen in de Nieuwe Cronyk van Smallegange, 1696. (Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap, Zelandia Illustrata deel III, nr. 575)

Melis- en Mariekerke, is meer bekend. Door aankoop en vererving bezat hij tal van heerlijkheden op Walcheren, waaronder Sint Laurens, Popkensburg, Zoutelande en Melis- en Mariekerke. Door zijn huwelijk met Maria van Cats in 1451 verkreeg hij ook de heerlijkheden Oost- en West-Souburg en het Slot te Souburch, het latere – vanaf 1579 – slot Aldegonde.¹⁶ Deze Adriaen van Borssele werd in 1444 kastelein – beheerder en bewoner van een kasteel – en schout van Gouda, en in 1445 ridder in de Orde van het Gulden Vlies. Hij was raad en kamerheer van Filips de Goede – Filips III van Bourgondië – die vanaf 1433 graaf van Holland en Zeeland was. In 1453 kreeg hij toestemming voor het indijken van delen van Duiveland. Het werk startte pas in 1467, en na zijn dood in

1468 zette zijn tweede vrouw, Anna van Bourgondië, dit werk voort en stichtte daar de stad Bruinisse.¹⁷

Na de dood van Adriaen van Borssele van Brigdamme gingen zijn bezittingen over op zijn tweede vrouw Anna van Bourgondië (geboren rond 1435, gestorven in 1508). Daardoor werd zij een van de meest invloedrijke vrouwen in Zeeland. Ze was een natuurlijke (of wel bastaard-) dochter van Filips de Goede – een van de vele – en speelde een belangrijke rol aan diens hof. Ze hertrouwde met Adolf van Kleef, heer van Ravenstein, en omdat haar beide huwelijken kinderloos bleven, werden haar bezittingen na haar dood onderwerp van diverse processen voor de Grote Raad van Mechelen en speelden ze ook een rol in allerlei politieke verwikkelingen aan het eind van vijftiende eeuw.

Uiteindelijk werd in 1485 als compromis een huwelijkscontract opgesteld tussen Anna van Borssele van Veere, dochter van Wolfert VI van Borssele van Veere, en Filips van Bourgondië-van Beveren, een zoon van Antoon, de Grote Bastaard, van Bourgondië, een broer van Anna van Bourgondië-van Ravenstein. In dit huwelijkscontract werd een verdeling van de bezittingen geregeld.¹⁸

Tot in de zestiende eeuw is de heerlijkheid Melis- en Mariekerke in bezit van de familie Van Bourgondië gebleven.

Twee families

In de zeventiende eeuw speelden twee families in de ambachtsheerlijkheid Melis- en Mariekerke een rol. Hun invloed op Walcheren was echter gering. Als eerste de familie De Vriese, waarvan Nicolaes in 1610 ambachtsheer van Melis- en Mariekerke werd genoemd.¹⁹ Het is niet duidelijk of

deze familie gelieerd is aan de familie De Vriese van Oostende, Vinningen en Hoedekenskerke in Zuid-Beveland, die tussen 1250 en 1568 veel invloed had, of aan de familie De Vriese, stadsbestuurders in Hulst en Tholen.²⁰

Via de dochter van Nicolaes, Elisabeth, kwam de heerlijkheid in het bezit van háár dochter, Elisabeth Maria van Arckel. Elisabeth noemde zich Vrouwe van Meliskercke, weduwe van de Heer van Beeckkercke. In 1681 trouwde zij met Adriaen van Bernagien, lid van een oud Brabants geslacht, dat gedurende enkele eeuwen in Brabant bestuurlijk behoorlijk belangrijk is geweest. Na dit huwelijk noemde Adriaen zich Heer van Melis- en Mariekerke.²¹ Ook deze familie laat op Walcheren bijna geen sporen na!

Twee andere families

Twee families uit de achttiende eeuw lieten wél hun sporen na in het Zeeuwse. Het zijn de van oorsprong Arnhemse familie Tulleken of Tullekens²² en de uit Oost-Friesland afkomstige familie De Bruyn, van wie de huidige eigenaar van de ambachtsheerlijkheid afstamt.

In 1745 kocht Daniël Tulleken (1719-1792) de heerlijkheid Melis- en Mariekerke, inclusief het Huis te Meliskerke van de familie Bernagien. Hij bezat toen al de heerlijkheid Grijpskerke en de buitenhuizen Huys Ter Mee en het Huys Rijnsburg bij Oostkapelle.²³ Hij was een telg uit een zeer invloedrijke familie, waarvan de stamboom teruggaat tot het begin van de dertiende eeuw. De grondlegger van de Zeeuwse tak van de familie Tulleken is ook een Daniël, die zich in 1619 als wijnhandelaar in Middelburg vestigde.²⁴

In de periode tot 1750 nam de invloed van

Ambachtsheer Daniël Tulleken (1719-1792) was behalve bestuurder ook een groot liefhebber van boeken. Ex-libris met zijn familiewapen en de wapens van de heerlijkheden Melis- en Mariëkerke, met Minerva, zittend in een bibliotheek, omringd door attributen van kunst en wetenschap. Daaronder zijn lijfspreuk, die dezelfde was als die van Marnix van Sint Aldegonde. Tekening door Aert Schouman, gravure door P.W. van Megen, 1764-1766. (Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap, Zelandia Illustrata deel III, nr. 674)

de familie op het stadsbestuur toe en kreeg ze allerlei belangrijke functies: kiezer, schepen en stadsraad van Middelburg, baljuw van de wateren van de Grafelijkheid van Zeeland en bewindhebber van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Vooral

de post als bewindhebber leverde de familie veel invloed, aanzien en inkomsten op. In de jaren 1704-1726 was opnieuw een Daniël († 1726) ontvanger-generaal van Zeeland, een bijzonder lucratieve functie waarin hij verschillende belastingen namens het gewest beheerde. Volgens het ambtgeld, een belasting die vanaf 1703 op de werkelijke inkomsten van overheidsdienaren werd geïnd, verdiende deze Daniël als ontvanger-generaal jaarlijks 7.200 gulden, waarmee hij de meestverdienende regent in Zeeland was.²⁵

Naast deze bestuursfuncties had de familie Tulleken tussen 1700 en 1750 ook aanzienlijke belangen in de grote handelsmaatschappijen en waren ze betrokken bij de commissievaart. Bovendien waren ze sterk vertegenwoordigd in de illegale goederen- en slavenhandel. Isaäk Tulleken was onder meer partenreder van ten minste vier verschillende lorrendraaiers, waaronder een slavenhaler. Kooplieden waren tijdens de Spaanse Successieoorlog niet alleen betrokken bij de kaapvaart, maar zij behoorden ook tot de belangrijke opkopers van prijsgoederen.²⁶

Ambachtsheer Daniël Tulleken, burge-meester, schepen en stadsraad van Middelburg, trad op als beschermer van protestanten die uit Duitsland en Frankrijk verdreven waren. Sommigen van hen mochten zich vestigen op zijn landgoederen in Meliskerke en Ter Mee. Bibliotheek, uitgeverij en boekhandel waren zijn grote passie. In 1743 werd hij door het stadsbestuur van Middelburg benoemd tot overdeken van het plaatselijke boekverkopersgilde.²⁷ In 1779 schonk hij duizend gulden aan de Gelderse Hogeschool te Harderwijk om daar boeken voor te kopen,²⁸ en deed hij een grote collectie boeken cadeau aan de

stad Arnhem. Ook speelde hij een belangrijke rol bij de Psalmenuitgave van 1773. Hij was medeoprichter en directeur van het Zeeuws Genootschap der Wetenschappen (1761-1792) en ook medeoprichter van het Zeeuws Natuurkundig Gezelschap in 1780. Wanneer, waarom en aan wie Daniël Tulleken zijn bezittingen in Melis- en Marieker-

ook burgemeester en thesaurier van Middelburg, commissaris van de stadswisselbank, ontvanger van de collaterale successie, en bewindhebber van de kamer Zeeland van de West-Indische Compagnie.³⁰ Toen de zoon van Jacobus Johannes – Jan Jacob Leydekker de Bruyn (1751-1811), raad van Goes, gecommitteerde

ke verkocht, is nog niet helemaal duidelijk. Volgens sommige bronnen verkocht hij in 1780 zijn heerlijkheden en buitenhuizen. Wél is duidelijk dat ze in 1793 in het bezit kwamen van Jacobus Johannes de Bruyn (1731-1799).²⁹ Jacobus Johannes was schepen en raad van Middelburg. Maar daarnaast werd hij

Willem Hendrik de Bruyn (1853-1936) en zijn vrouw jkvr. Susanna Maria Cornelia Six (geb. 1856) noemden zich De Bruyn van Melis- en Mariekerke. (collectie A. de Bruyn)

van de Rekenkamer van Zeeland en erfgenaam van de heerlijkheid Melis- en Mariekerke – in 1801 zijn vijftigste verjaardag

vierde, schonk hij de Odulphuskerk in Meliskerke de eerdergenoemde zilveren doopvont met inscriptie.

Mr. Johan Willem de Bruyn (1815-1861), griffier van het provinciale Gerechtshof van Zeeland, in 1849 bij testament aangewezen als nieuwe ambachtsheer van Melis- en Mariekerke, is waarschijnlijk de schen-

Het wapen van de familie De Bruyn. (collectie A. de Bruyn)

ker van de, eveneens eerdergenoemde, ambachtsherenbank in dezelfde kerk. Na Johan Willem viel in 1861 de ambachtsheerlijkheid toe aan zijn oudste zoon Willem Hendrik (1853-1936), die zich ook Heer van Der Boede mocht noemen en onder andere burgemeester van Koudkerke en Zoutelande was.

Willem Hendrik voegde de naam van de ambachtsheerlijkheid toe aan de familienaam, waardoor alle kinderen en latere afstammelingen in het vervolg de naam De Bruyn van Melis- en Mariekerke zouden dragen.³¹

De familie De Bruyn was veel meer een

‘rechten’-familie dan een ‘koopmans’-familie. Hoewel ze deelnamen aan het aandelenkapitaal van de West-Indische Compagnie en de Middelburgsche Commercie Compagnie, lag hun invloed veel meer op het bestuurlijke vlak en dan vooral bij de rechterlijke macht, onder andere bij het Hooggerechtshof en de Hoge Raad in Den Haag.

Wat opvalt is het aantal ‘grote namen’ uit de achttiende eeuw waaraan de familie via huwelijken gelieerd was. Voorbeelden daarvan zijn Boddaert, Duvelaer, Lantsheer, Six, Sprenger, Tulleken en Turcq, families die op Walcheren van grote betekenis zijn geweest.³²

Slot

Een genealogie van een ambachtsheerlijkheid, dat was wat ik voor ogen had toen ik begon met het zoeken naar gegevens over de ambachtsherenbank en het zilveren doopvont met inscriptie in de Odulphuskerk in Meliskerke. Het werd een zoektocht in archieven, zowel aan de hand van oude teksten op papier als digitaal beschikbare informatie via internet.

Een genealogie is het niet geworden, maar wel een terugblik op de geschiedenis van een klein stukje Walcheren, waarbij verrassende verbanden met grote namen en gebeurtenissen werden gevonden.

Rob de Groot

Naschrift redactie

Dit artikel is een verkorte bewerking van R.J. de Groot, ‘De ambachtsheerlijkheid Melis- en Mariekerke’, in: *Het zit in de familie*, jubileumuitgave *Wij van Zeeland en Van Zeeuwse Stam*, juni 2007.

1. Peter Sijnke en Tobias van Gent, 'Geschiedenis van Middelburg', Middelburg 2001.
2. C. Dekker, 'Sint Baaf in Zeeland', in: *Archief van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 1995.
3. Als noot 2.
4. Als noot 2.
5. D.E.H. de Boer, J. van Herwaarden, J. Scheurkogel, 'Geschiedenis van de middeleeuwen', Groningen 1989.
6. P. Blom, P.A. Henderikx, G. van Herwijnen,

Het doopvont aan de kansel in de Odulphuskerk te Meliskerke. De inscriptie luidt: "Door den Weledelgeboren Heer Mr Leydekker de Bruyn, Oud Rekenmeester v.d. Prov. Rekenkamer van Zeeland, wegens de stad Goes, als ambagtsheer van Meliskerke, is tot gedagtenis dit geschenk gegeven op den 2 Nov. 1801, Oud wordende vijftig Jaaren aan de gemeente van Melis- en Mariekerke." (foto Rob de Groot)

- 'Borsele Bourgondië Oranje', Hilversum 2009.
7. C. Dekker, 'Zuid-Beveland: de historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de Middeleeuwen', Assen 1971.
 8. P.A. Henderikx, 'Land, water en bewoning', Hilversum 2001.
 9. A. Beenhakker e.a., 'Duizend Jaar Walcheren', Middelburg 1996.
 10. B.I. Sens, 'Gemeentebeschrijving Mariekerke, Monumenten inventarisatie project Zeeland', 1994.
 11. 'De Heilige Odulphus, Leven in overlevring' (zonder plaats en jaartal).
 12. De Wete, oktober 1991, p. 14 ('Laat het De Wete weten').
 13. M. Smallegange, 'Zeelandt Veredelt, Beschrijving van de Zeelandse Adel', Den Haag 1942.
 14. A.W.E. Dek, 'Genealogie der heren van Borselen', Zaltbommel 1979.
 15. Als noot 14.
 16. J.J.B. Kuipers en R.J. Swiers, 'Het Verhaal van Zeeland', Hilversum 2005.
 17. Jacob van Grijskerke, 't Graefschap van Zeeland', Middelburg 1882.
 18. Als noot 6.
 19. M.F. Lantsheer en F. Nagtglas, 'Zelandia Illustrata' deel 1, Middelburg 1879.
 20. J. de Ruiter, 'Het geslacht de Vriese van Oostende: 300 jaar Heren van Oostende, Vinningen en Hoedekenskerke 1250-1568', Prae1600Club 1993.
 21. Stadsarchief Breda, Collectie DTB Breda: trouwen in de NH Grote Kerk 1680-1685, Archief IV-9, inv.nr. 39.
 22. Zeeuws Archief, Collectie Zeeuwse Genealogieën, inv.nr. 18 (Genealogie Tulleken).
 23. P.A. Henderikx (eindred.), 'Cartularium van de heren van Veere uit het geslacht van Borsele 1282-1481, 1555', Hilversum 2007.
 24. H.W. van Woelderens, '256 Kwartieren en kwartierwapenen', Middelburg 1939.
 25. C. van Heel, 'Nieuwe Walcherse Arcadia', Alphen aan den Rijn 1974.
 26. Ruud Paesie, 'Lorrendrayen op Africa', Amsterdam 2008.
 27. Als noot 23.
 28. R.J. de Groot, De ambachtsheerlijkheid Melis- en Mariekerke, in: 'Het zit in de familie', jubileumuitgave 'Wij van Zeeland en Van Zeeuwse Stam', juni 2007.
 29. P.J. Meertens, 'Zeeuwse familienamen', Naarden 1947.
 30. Zeeuws Archief, Archief Familie van Lyn-den, inv.nr. 2.
 31. Als noot 28.
 32. M. van der Bijl, 'Idee en Interest', Groningen 1981.